

Jõulujutud Helin-Mari Arderiga

BUDUAAR, Kadi Jüriado, 26. detsember 2006

Kui jõulude ootuses on väljas plusskraadid, vihma sajab ning lumi on jälle ärs sulanud, kuulan Helin-Mari Arderi viimast kogumikku „Kuulates Legrand'i” ning kusagile kadunud jõulutunne kerkib taas südamesse.

Helin-Mari on kindlasti üks Eesti parimaid jazzlauljaid, kes oma puhta, tasase ja malbe häälega suudab luua kuulajates erilise tunde.

Kuidas on jõuluaeg Sulle alanud? Mida üldiselt tähendavad jõulud Sinu jaoks?

Jõulud on alati väga oodatud püha. Vanasti, kui jõulude tähistamine oli keelatud, oli paraku aga jõulutunnet minu arvates rohkem kui nüüd. Jõulutunne tuli minu jaoks tavaliselt varem kui jõulud ise – esimese lumega.

Selle peale ma ei olegi mõelnud, et kuidas ise sel aastal jõule planeerin. Kuna praegu on palju esinemisi, siis mõtleme muusikutega rohkem sellele, kuidas teistele jõulutunnet edasi anda. Natuke aega tagasi polnud veel lundki ja tajusime väga selgelt, et see on nüüd meie ülesanne oma kuulajates jõulutunnet tekitada. Aga veidi kurb on laulda lumest, kui tegelikult lund ei ole.

Meil oli siis just esinemine, kui paar päeva tagasi järsku ööga ilus paks lumi maha tuli. Juba esinemise ajal nägime meeldivat üllatust - lumesadu. Kell oli päris palju, aga kui tehnika pärast esinemist oli kokku pandud, ei raatsinud me sugugi magama minna – nautisime lumist linna ja tegime isegi lumememme tänavanurgale. Pea igal kontserdil ütlesin kuulajatele, et püüame aidata lumel maha sadada ja paar-kolm laulu rääkisid alati lumest. Lõpuks sadaski lumi maha ja see oli tore.

Jõulutunne algab aga ikkagi inimese seest ja lumi ega muu väline ei saa seda ju tegelikult tekitada ega ka ära võtta. Jõulumeeleolu võime me ise üksteisele edasi anda ning ka vastu saada.

Mis on Sinu jõulusoov?

Minu jaoks on piisav rahulik õhtu koos oma lähedaste inimestega. Muidugi oleks praegu hea välja öelda, et minu sooviks on, et maa peal oleks rahu ning et inimesed hoiaksid rohkem loodust ja üksteist. Miskipärast on palju inimesi, kes seda ei tee. Siis tundubki, et need soovid on nagu liiga suured, aga soovima ja lootma siiski peab.

Mis Sind inimeste käitumise juures kõige kurvemaks teeb?

Eks igal inimesel on omad mured. Paljud inimesed rabavad päevast-päeva ja ei saa aru, kelle või mille jaoks nad seda teevad. Aega ei jää ei enda ega lähedaste jaoks. See teeb mind kurvaks.

Muusikud, kes on olnud Sulle kõige suuremaks eeskujuks ja mõjutajaks?

Seda kõik küsivad, aga minu jaoks on see ka kõige raskem küsimus. Raske on see sellepärast, et neid muusikuid on väga palju, kes mulle meeldivad. Teisest küljest ma väga ei taha kellegi külge ekstra klammerduda.

Õpetajaid ei ole mul väga palju olnud, aga see-eest on nad olnud kõik väga head. Eesti õpetajatest näiteks Mare Väljataga. Välismaa nimed on eesti inimese jaoks üsna tundmatud. See ei tähenda sugugi, et nad oleksid kehvad lauljad ja õpetajad. Ma arvan, et minu isiklikku maitset ükski õpetaja ei ole kujundanud, see oli mul enne olemas ja areneb ise omasoodu edasi.

Õpetajate jaoks on see kindlasti hea variant, kuna õpilasel võib küll olla hea hääl, hea laulutehnika, aga kui puudub oma stiil, on õpetajalgi raske õpilast juhendada. Isikupära ja oma muusikaline maitse on sageli palju tähtsam kui kõik muu. Kui puudub oma suund ning muusikal pole sisu, siis ei ole veel tegelikult kusagile jõutud.

Kas teadsid lapsena, et Sinust saab laulja?

Ma ei kujutanud ette, et minust saab laulja. Ma püüdsin olla realistlikum ja arvasin, et minust saab viiuliõpetaja. See mõte kadus millalgi ära ja ma läksin hoopiski keeli õppima Tartu Ülikooli – prantsuse filoloogiat. Muusika juurde tagasitulek toimus natukene hiljem. Perekond soovis, et seda pigem ei juhtuks, kuna mu isa on laulja (toim: Jaan Arder, ansamblid Hortus Musicus ning Apelsin) ning ta teab kui raske muusiku töö on. Vanemad küll andsid mulle võimaluse õppida muusikat, aga nad ei arvanud, et ma peaksin jääma sellega tegelema.

Komponeerid ka ise. Kuidas Sinu laulud sünnivad? Kas Sind alati midagi inspireerib või tuleb viis äkki, kusagilt?

Komponeerimine kõlab kuidagi väga suurelt. Aga jah, ma kirjutan muusikat, ma kirjutan laule. Kui tuleb idee, kusagilt sisemuse sunnil, siis kirjutan selle üles. Enamus asju on aga sahtlis ning ootavad oma valmimist. Paljudest asjadest võib-olla ei tulegi midagi. Stabiilne muusikakirjutaja ma ei ole, peamiselt esitan siiski teiste lugusid. Tihti ka ajanappuse tõttu jääb enda lugude kirjutamine soiku. Muusika kirjutamiseks on vaja aega ja endasse vaatamist.

Ka sõnad kirjutan ma oma lauludele ise. Kui ma kirjutan laulu, siis meloodia ja sõnad tulevad sageli koos. Aga reegleid tegelikult ei ole, iga laul sünnib erinevalt.

Peamine sõnum, mida lauludega edasi annad?

Kui ma kirjutan enda lugusid, siis kirjutan sellest, mis mind mõtlema paneb. Tihti on see inimsuhetega seotud, aga mõnikord saan impulsi hoopiski loodusest. Vahel on aga lihtsalt selline meeoleolu, et järjest tulevad pähe üha uued meloodiad ning sõnad, mis lausa nõuavad üleskirjutamist.

Milline on Sinu suhe loodusega?

Ma olen ise kogu aeg linnas elanud ja elan praegugi, aga suved olen alati maal olnud, linnast ära. Kahjuks nüüd viimastel aastatel saan seda vähem teha, kuna töö võtab oma aja ja raske on puhkamiseks aega leida. Minu jaoks on aga loodus väga tähtis. Isegi kui ma parajasti ei ole kusagil looduses, saan ma rahu teadmisesest, et saan looduse rüppe minna ja lihtsalt nautida vaikust ja rahu.

Kõige rohkem valmistab mulle eesti inimese puhul muret, et paljud inimesed kaugenevad loodusest. Enam ei osata hinnata seda ja ei taibata, et oleme ka ise looduse osa. Ja sellepärast peaksime kogu oma ümbrust hoidma. Ka siis, kui oleme linnas, sest ka linn on osa loodusest. Kui me ei hoia seda kõike, siis meid varsti ei olegi. Võibolla on see natuke kurb teema praegu jõulude ajal rääkida, aga ma tahakin, et inimesed mõtleksid selliste asjade peale.

Jõulukinkide ostmisel ei ole ju vaja kõike seda pudi-padi, kus ümber tohutud pakendid, mis on mõttetu raiskamine. Oma iseseisvuse ja vabadusega saime ka palju muud kaasa, mille peale me kohe alguses ei mõelnud. Mujal, kus areng toimus aegamööda, suudavad inimesed seda probleemi võib-olla ka rohkem teadvustada ja sellele reageerida. Näib, et meil paljud inimesed ei mõista, mis on mõtlematu ja üleliigse tarbimise ning reostamise tagajärg.

Vaikuse tähtsus Sinu jaoks?

Muusikat ei oleks ilma vaikuseta. Nootide vahel on pausid ehk vaikus. Ma arvan, et inimese enda looming ei saa sündida, kui ei ole vaikus, aega järele mõelda ja endasse süüvida. Vaikus on väga oluline. Seda on kahjuks järjest vähem ja paljud muusikud kolivad linnast maale ära, et vaikus oleks. Inimene vajab omaette olemist. Isegi muusikast vajame puhkust, et uut muusikat luua. Linnakodus ei ole mul väga kärarikas, aga kui näiteks küttesüsteem jääb korra vait, taipan äkitselt, et see ongi see imeline rõõm vaikuselt. Eriti hästi saab vaikususe tähtsusest aru looduses viibides.

Müra väsitab inimest, ka see tavaline olmemüra: natukene raadiot, inimeste juttu, natukene taustamuusikat, tänavamüra – see kõik väsitab meid märkamatuult.

Muusika, mis kohe üldse ei meeldi, mis sind väsitab?

Ma analüüsin muusikat alati ja samas naudin seda. Võib-olla mingid lorilaulud, millel pole erilist sisu, mis pole ka naljakad ning on loodud puhtalt raha pärast, mulle ei meeldi. Kontserte ma naudin alati, kuna see on elav esitus. Ainuke asi kontsertidel on see, et vahel on muusika liiga kõva. Siis ma ei taha seda kuulata.

Paljud inimesed kahjuks ei tea ka seda, et kuulmine ei ole taastuv. Igal inimesel on erinev taluvuslävi. Kui piir ületatakse ning kuulmine kahjustub, hakkab kõrvades pinisema. Tuleb olla väga ettevaatlik. Ühel üritusel pidin võtma lausa wc'st paberit ja toppima kõrvad seda täis, kuigi muusika oli väga hea. Vaatamata sellele kahises ikkagi järmisel hommikul kõrvades. Seda võiks küll inimestele rohkem südamele panna, et igaks juhuks tuleks kõva muusikaga üritustele võtta kaasa kõrvatropid, mis üleliigse müra summutavad. Mina tellisin endale lausa väga erilised kõrvatropid, mis summutavad liigse müra kuid siiski on kõik kuulda.

Viibisid kolm kuud Hollandis Groningenis ja õppisid Prints Clausi Konservatooriumis. Kas õpingud Helsinki Stadia ülikoolis on nüüd läbi? Miks just Holland ja kuidas Sulle seal meeldis?

Soomes olen ma endiselt hinge kirjas ja jätkan pikemate kirjalike tööde tegemist ning aasta jooksul üritan seal oma õpingud ära lõpetada. Holland oli nagu viimane spurt, et saada midagi teistsugust oma õpingute lõppu. Taotlesin õpilasvahetust ning saingi sinna minna. Mul vedas sellegagi, et sain elada tuttava juures, mitte ühiselamus.

Holland meeldis mulle väga. Groningen on armas väike kohake, väga elava ööeluga. Inimesed käivad palju väljas ning see mulle meeldis. Ka meil siin võiks nii olla. Ma ei mõtle väljaskäimist kui suurt pidutsemist ja joomist, vaid igas eas inimeste perekondlikke ühisüritusi. Eestis käivad väljas vaid noored inimesed ning sellest on kahju. Seal käisid igas vanuses inimesed nädalavahetustel väljas tantsimas, söömas, lõbutsemas. Meil pole kahjuks ka selliseid toredaid kohti nagu seal. Ka ma ise ei käi Eestis väljas, sest ei ole lihtsalt kusagile minna. Groningenis oli palju selliseid väikseid armsaid kohvikuid ja klubisid, mis üllatasid esinejate valiku poolest, ka jazzivallast. Salsaõhtud ja elava muusika õhtud – seda kõike oli seal palju. Läksin ise ka salsakursustele. Tahaksin, et ka siin hakkaksid inimesed rohkem selliseid toredaid asju tegema.

Kas selleks, et saada heaks jazzlauljaks, peaks ennast kindlasti kusagil välismaal täiendama?

Kohe kindlasti see annab palju juurde. Popmuusika puhul on aga nii ja naa. See sõltub nii lauljast ja ka koostööpartnereist. Poplaulja ei pea tingimata olema muusika kirjutaja ja arranžeerija. Kui inimesel on oma stiil, isikupära ja isikupärane hääl, siis võib ta ka teiste loodut esitada. Jazzlauljal on palju rohkem vaja tunda harmooniat, rütmikat ja muud, sest vastasel korral ta pole jazzlaulja. Meil on palju häid lauljaid, kes ei ole minu teada välismaal

õppimas käinud: Kaire Vilgats, Liisi Koikson, Evert Sundja jpt. Ometigi on nad väga isikupärased ja väljapaistvad lauljad. Kui mina lõpetasin Otsa-kooli, ei olnud Eesti Muusikaakadeemias jazzmuusika osakonda ning seega polnudki kusagil selle muusika õpinguid jätkata.

Mul on hea meel, et sain Hollandis koostööd teha hoopis teistsuguste muusikutega ja loomulikult avardab mujal õppimine silmaringi; seda igal alal.

Oled palju õppinud, kas vahel ei ole sellist tunnet, et nüüd on kõik, hakkab vaid tööle ja raha teenima?

Vahel küll, aga seda tänu sellele, et olen ju seotud senini ühe või teise institutsiooniga, pean saavutama teatud tulemusi, mis tihtipeale minule ei olegi vajalikud. Samas minu enda õppimine peaks toimuma kogu aeg, sest kui ma enam mitte midagi ei õpi, siis on midagi valesti. Mul on pigem vastupidiseid olukordi rohkem, kus ma mõtlen, et nüüd aitab, jätan rahateenimise natukeseks kõrvale ja tegelen iseendaga. Aga et saada seda oma vaikust ja rahu, peab omakorda raha teenima, et saaks endale seda lubada. Balansi leidmine nende vahel on mõnikord väga raske.

Mitu korda oled elus tundnud, et nüüd on toimunud murrang – olen teistsugune inimene?

Loodan, et neid murranguid on olnud palju ja isegi kui nad on olnud väiksemad, on nad olnud olulised ning viinud kusagile edasi. Üks ajajärk on minu elus kindlasti olnud väga murranguline - see oli lihtsalt isiklikus plaanis väga raske aeg. Alati aga ei näe ette, kuhu lõpuks jõutakse. Lõppkokkuvõttes võib ka raske aeg viia meid välja kusagile, kuhu ei oleks alguses isegi mitte arvanud end jõudvat. Raskustest ülesaamine on vahel väga vaevaline ja ma soovin, et kõik jaksaksid sellistel hetkedel uskuda, et ühel päeval on kõik parem, isegi parem kui enne. Murranguid võiks tegelikult toimuda kogu aeg. Liiga paljud inimesed usuvad, et me oleme kogu aeg ühed ja samad ja meis ei toimu mingit muutust. Tegelikult see ei ole ju nii – me ise kas otsustame midagi enda kohta või peegeldame tagasi seda, mida teised meile ette kirjutavad. Nii hea kui ka halb on tegelikult olemas meie sisemuses ning valiku nende vahel teeme me ise. Välised mured ja hädad on mööduvad, sageli jääme me aga ise neisse kauemaks kinni. Hetkes elamise oskus on see, mida ma arvan, et on inimestele rohkem vaja oleks.

Mulle väga meeldib, et on selliseid inimesi, kes on kirjutanud ja andnud välja raamatuid, mis on väga olulised. Minu jaoks oli suureks abiks selline raamat nagu Eckhart Tolle „Siin ja praegu: kohaloleku jõud”, soovitan seda soojalt kõigile. Olemas on ka praktiliste harjutustega raamat „Siin ja praegu: kohaloleku harjutused”, mida mul endal veel pole, aga kavatsen selle hankida.

Lapsed

Meie peres on läinud niipidi, et kõigil teistel – mul on üks õde ja kaks venda – on juba lapsed ning minul kui kõige vanemal veel lapsi pole. Lapsed on minu jaoks tähtsad kuid olen paraku selline, et pean lõpetama oma ettevõtmised ning hetkel ei ole lapse jaoks lihtsalt aega, ettevõtmisi ja kohustusi on liigagi palju.

Lapsed on minu jaoks igal juhul väga olulised ning seni kui mul endal lapsi pole, tunnen rõõmu oma õe- ning vennalastest. Ja võib-olla õpetan tulevikus lapsi, kuna õpin ka praegu muusikapedagoogikat.